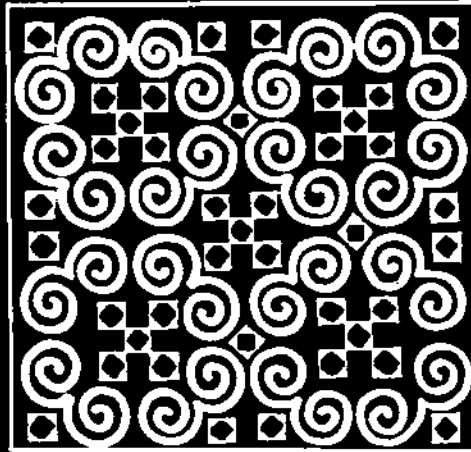

สุภาษิตคำสอนฮม้ง

PAJHUAM HMOOB

เอกสารศูนย์ชาติพันธุ์และการพัฒนา หมายเลข 1

ชุด : ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ศูนย์ชาติพันธุ์และการพัฒนา

สำนักงานวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Hmong Proverbs: Pajhuam Hmoob (Hmong
Leepreecha Prasit

537

HMO.4539.00

«Summer 94»

537

สุภาษิตคำสอนสมัง

PAJHUAM HMOOB

เอกสารศูนย์ชาติพันธุ์และการพัฒนา หมายเลข 1

ชุด : ภูมิปัญญาชาวบ้าน

By Prasit Keprachai

รวบรวมและแปล : ประสิทธิ์ ลิปรีชา

Nrhav thiab dxhais : Txhij Lis

ปก : สุเทพ อนุรักษ์

รูปเล่ม : ถวิล ญาณปริษาชาญ

ภาพประกอบ : อมรรัตน์ กำพล

จัดพิมพ์โดย : ศูนย์ชาติพันธุ์และการพัฒนา

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

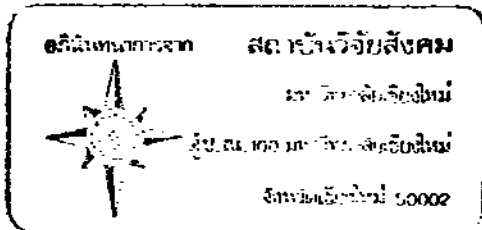
239 ถนนห้วยแก้ว เชียงใหม่ 50200

โทร. (053) 211552

จำนวน 500 เล่ม

กุมภาพันธ์ 2537

1994.C.

South
east
Asia

Community Resource Center

Folsom Cordova USD
2460 Cordova Lane
Rancho Cordova, CA 95670

คำนำ

สถาบันวิจัยสังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเรื่องรากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย ทั้งนี้ โดยได้จัดตั้งเป็นโครงการวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์และการพัฒนาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ ยิ่งในช่วงที่ระบบทุนและระบบข้อมูลข่าวสารกำลังมีอิทธิพลอย่างสูงดังที่เป็นอยู่ในขณะนี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละเผ่าให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเกิดความตระหนักในศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ในกระแสการพัฒนา

การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นหรือของกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มหนึ่ง จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจในองค์ความรู้ที่ท้องถิ่นหรือกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนั้นได้สะสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน กับทั้งระบบคุณค่าที่ได้พัฒนามาควบคู่กับองค์ความรู้ดังกล่าวอันเปรียบเสมือนสองด้านของเหรียญที่ไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ องค์ความรู้ที่ปราศจากระบบคุณค่าเป็นตัวกำกับ ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่อาจจะอาศัยเพียงความรู้ด้านเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยระบบคุณค่า อันจะเป็นตัวกำหนดทิศทางของการใช้ความรู้เพื่อยังประโยชน์แก่สังคมโดยรวมและเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย

ในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา โครงการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ได้เริ่มสะสมและรวบรวมสุภาหิตและคำสอนของชาวเขาเผ่าม้งและเผ่าปากกะญอหรือกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประชากรจำนวนมากกระจายอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย โดยการเก็บข้อมูลจากการใช้สุภาหิตคำสอนเหล่านี้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน สอบถามจากผู้รู้ และค้นคว้าจากเอกสารบางเล่มที่ได้มีการจัดบันทึกเอาไว้ก่อนหน้านี้

สุภาชิตและคติคำสอนเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วให้แง่คิดและคติเตือนใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน การแต่งงาน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม การปกครองและการตัดสินใจที่ดีความ สะท้อนให้เห็นระบบคุณค่าในการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขในสังคมชาวเขา ซึ่งนับว่ายังมีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเมื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ความพยายามรวบรวม "สุภาชิตคำสอนหม้ง" และนำมาแปลเป็นภาษาไทย นับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นประโยชน์กับบุคคลทั่วไปที่สนใจได้ศึกษาและทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิตและแนวความคิดพื้นฐานของชนชาวหม้งได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ในการทำ ความเข้าใจถึงภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังจะสูญหายไปอีกด้วย ขอขอบคุณคุณประสิทธิ์ ลีปรีชา นักวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม ที่ได้อุทิศเวลาและความคิดในการรวบรวม แปล และจัดเตรียมต้นฉบับเอกสารชิ้นนี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ชยันต์ วรรณระภูติ

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

คำอธิบาย

LUS QHIA

Kev ua neej (การดำรงชีวิต)	1
Kev ua noj ua haus (การทำมาหากิน)	16
Kev dabqhuas thiab kev kwv kev tij (พิธีกรรมและเครือญาติ)	27
Kev mob nkeeg (การเจ็บป่วย)	30
Kev nkauj kev nraug thiab txijnkawm (ความรักและชีวิตคู่)	33
Kev ntsoj ntsuag (ความก้ำพรั้า)	44
Kev plaub kev ntug (คตึ่ความ)	46
Kev tswjhw m (การปกครอง)	49

คำอธิบาย

สมุดคำสอนม้งที่นำมาแปลและจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มนี้ เป็นภาษาอ้งซำว โดยข้อมูลส่วนหนึ่งได้จากการรวบรวมและจัดบันทึกคำที่นิยมใช้กันในชีวิตประจำวันของคนม้ง เช่น ในการว่าคดีความ พิธีกรรม และพิธีศพ เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังได้จากการทำการรวบรวมจากหนังสือภาษาอ้งซำวที่มีผู้เคยได้ทำการรวบรวมเอาไว้ก่อนหน้านี้แล้วหลายเล่มด้วยกัน

การจัดกลุ่มหรือหัวข้อ จะแยกบทที่มีความหมายเหมือนกันเอาไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน โดยจัดเรียงลำดับกลุ่มคำตามตัวอักษรสระและพยัญชนะในภาษาอังกฤษ (A-Z) ที่ใช้ขึ้นต้นหัวข้อในภาษาอ้งซำวเป็นหลัก ดังต่อไปนี้คือ

1. การดำรงชีวิต และทั่ว ๆ ไป
2. การทำมาหากิน อาหารการกิน และสุขภาพอนามัย
3. พิธีกรรม และระบบเครือญาติ
4. ความเจ็บป่วย และความตาย
5. ความรัก การแต่งงาน และการครองเรือน
6. ความกำพร้า ความทุกข์ยาก และความเกียจคร้าน
7. คดีความ และข่าวลือ
8. การปกครอง เจ้านาย และการใช้อำนาจ

ในแต่ละกลุ่มหรือหัวข้อ จะเรียงลำดับจากประเภทที่ประกอบด้วยหนึ่งวรรค สองวรรค สี่วรรค และบทที่มีลักษณะของความสัมพันธ์พิเศษ ซึ่งแต่ละประเภทจะเรียงลำดับตามตัวอักษรหน้าสุดของคำ โดยเรียงตามสระและพยัญชนะในระบบภาษาอังกฤษที่นำมาใช้เป็นภาษาอ้งซำวเช่นเดียวกัน

ลักษณะความสัมพันธ์ของสุภาชิตคำสอนอม่งที่นิยมใช้กันในสังคมม้งนั้นจะมีความคล้องจองกันเหมือนบทกลอนในภาษาไทย ในแต่ละบทจะประกอบด้วยประเภทที่มีหนึ่งวรรค สองวรรค สี่วรรค และประเภทที่มีลักษณะความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะออกไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้คือ

1 ประเภทที่มีหนึ่งวรรค

1 ๐๐๐๐๐, ๐๐๐๐๐๐๐๐.

Kev nkauj nraug, lem kev ntse qaug

ความ-สาว-หนุ่ม, เบน-ความ-ฉลาด ล้ม

ความรักทำลายอนาคตทางการศึกษา

ในวรรคหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยกี่คำก็ได้ แต่จะมีเพียงสองประโยคที่ให้ความหมายต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน คำสุดท้ายของประโยคแรกจะสัมผัสเสียง(สระ)กับคำสุดท้ายของประโยคที่สอง โดยที่อาจไม่ต้องลงท้ายด้วยเสียงวรรณยุกต์เดียวกันก็ได้

2 ประเภทที่มีสองวรรค

1 ๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐, 2. ๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐.

Noj tsis noj kuj tuav diav, tsag tsis luag kuj ntxi hnav.

กิน ไม่-กิน-ก็ จิว-ซ็อน, หัวเราะ-ไม่หัวเราะ ก็-เฉย-พิน

จะกินหรือไม่กินก็ให้อือซ็อน จะหัวหรือไม่หัวก็ให้อึงพิน

ในบทหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยสามหรือสี่วรรคก็ได้ คำสุดท้ายของวรรคแรกอาจจะมีสัมผัสสระกับคำสุดท้ายของวรรคที่สอง ที่สาม หรือที่สี่ หรืออาจจะเป็นลักษณะของการสัมผัสสระหว่างคำสุดท้ายของวรรคที่หนึ่งกับวรรคที่สาม กับคำสุดท้ายของวรรคที่สองกับวรรคที่สี่ เป็นต้น

การแปลจากภาษาม้งเป็นภาษาไทย จะใช้วิธีแปลลักษณะคำต่อคำก่อน จากนั้นจึงจัดเรียงประโยคใหม่ให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น โดยที่พยายามคงความหมายเดิมในภาษาม้งเอาไว้ให้มากที่สุด

ในโอกาสนี้ผู้รวบรวมใคร่ขอขอบคุณคุณเหนือชัย ลี ที่ได้ช่วยตรวจทาน เพิ่มเติมและแก้ไขให้สุภาสิตคำสอนม้งนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น กับขอขอบคุณพ่อแม่พี่น้องทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาและให้ข้อมูลเพื่อจัดทำหนังสือเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าสุภาสิตคำสอนม้งที่ได้รวบรวมมาเผยแพร่จะเป็นประโยชน์กับผู้ที่ได้อ่านและนำไปใช้ หากท่านใดมีคำอื่นที่นอกเหนือไปจากนี้ หรือพบข้อผิดพลาดประการใดในการรวบรวมและจัดพิมพ์ ขอความกรุณาแจ้งให้ผู้รวบรวมได้ทราบ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงครั้งต่อไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่องค์ความรู้ของชาวม้งให้เป็นที่แพร่หลายมากขึ้น

LUS QHIA

Cov Pajhuam Hmoob uas coj los txhais thiab luam tawm no yog lus Hmoob dawb. Ib kuag yog tau los ntawm kev nrhiav thiab sau cov uas Hmoob niaj hnub siv hais nyob rau hauv lub neej, piv li saum kev plaub kev ntug, kab tshoob kev kos thiab kev ploj kev tuag. Dhau li yog tshawb hauv cov ntawv Hmoob ntau phau uas muaj tus tau sau cia dua los lawd.

Cov zaj uas coj los luam tawm no muab faib ua ntau yam kev, raws tus niam ntawv Askiv (A-Z) uas coj ios siv sau lus Hmoob li nram no.

1. Kev ua neej thiab lwrm yam.
2. Kev ua noj ua haus, kev nojhaus, kev huvsiab thiab noj qab haus huv.
3. Kev dabqhuas thiab kevkwv kevrij.
4. Kev mob nkeeg thiab kev ploj kev tuag.
5. Kev nkauj kev nraug, kev sib yuav thiab kev ua txij ua nkawm.
6. Kev ntsuj ntsuag, kev txomnyem, kev tubnkeeg.
7. Kev plaub ntug thiab lus xaiv.
8. Kev tswjhwrm thiab kev siv hwjchim.

Nyob hauv lb yam kev muab faib raws li cov uas muaj ib fab, ob fab, plaub fab thiab cov muaj ntau fab. Txhua yam pib sau raws tus niam ntawv Askiv (A-Z) uas siv sau lus Hmoob ib yam thiab.

Cov lus sib dhos hauv cov pajhuam Hmoob muaj ntsis zoo thoog li thiab cov thiab. Ib zaj pajhuam Hmoob muaj cov ib fab, ob fab, plaub fab thiab cov ntau fab, raws li no.

4 Cov muaj ntau fab

1 0 0 0 0 0 0 0 0 0; 2 0 0 0 0 0 0 0 0 0.

3. 0 0 0 0 0 0 0 0 0; 4. 0 0 0 0 0 0 0 0 0.

Zom zeb mob tes, tuav cos mob taw;

ris dej mob nrob raum, noj mov nkaus diav maum

ບຕໂມ່ນິນປວດມືອ; ຕຳຄຣກປວດຂາ;

ແມກນ້ຳປວດຫລັງ; ກິນຂ້າວຈັບຂ້ອນຫລວງ

ໃຫ້ບຕໂມ່ນິນ ບອກວ່າປວດມືອ; ໃຫ້ຕຳຄຣກ ບອກວ່າປວດຂາ;

ໃຫ້ແມກນ້ຳ ບອກວ່າປວດຫລັງ; ພອໃຫ້ກິນຂ້າວ ຄວ້າຂ້ອນຄັນໃຫຍ່

Cov no tej zaum muaj peb fab, plaub fab kuj tau. Lo tomqab ntawm fab ib yuav dhos rau lo tomqab ntawm fab ob, peb los yog fab plaub, los tej zaum yuav hla mus dhos rau lwmm fab kuj taum.

Thaum txhais lus Hmoob los ua lus Thaib, thawj lwmm yuav txhais ib lo raws ib lo, lwmm ob mam muab coj los sau ua lus Thaib kom meej, tabsis yuav tsis pub kom cov lus sis mus ua lwmm yam.

Kuv muaj lus thov ua tsaug txog yawg Nombxais Lis uas tau pab saib, nrhiav thiab kho kom cov lus pajhuam Hmoob no zoo thiab siv tau dua li qub Thov ua tsaug niam txiv kwvtij sawvdaws cov tau pab lub tswvyim thiab lub sijhawm kom kuv tau ua phau ntawv no los tiav li no. Vam thiab cia siab tias yuav muaj txiaj ntsim qabhau rau cov tau nyeem thiab coj mus siv. Yog nej leejtwg muaj lwmm zaj tswvyim zoo, los yog xam pom tej qhov tsis yog nyob hauv no, thov pab qhia tuaj rau kuv tau paub thiab, xwv peb Hmoob tej txujci thiaj li tau muab coj lo tswjhwmm thiab nthuav dav lawm yav tom ntej

Kev ua neej

การดำรงชีวิต

- 1 Ua ruam thiaj tau zov luag tsev,
ua ntse ces tau ua luag qhev.

เป็น ไม้จิงได้เฝ้าของเขาบ้าน,

เป็นฉลาดแล้วได้เป็นของเขาชี้ข้า

ทำเป็นใจจึงจะได้อยู่เฝ้าบ้านคนอื่น

ทำเป็นฉลาดแล้วจะได้เป็นชี้ข้าเขา

- 2 Kws ntaus phom tua hneev,
neeg dig muag txawj luj teev.

นักตีปืนยิงหน้าไม้,

คนตาบอดทำเป็น ชั่งตาชั่ง

ช่างทำปืนสามารถยิงหน้าไม้

คนตาบอดสามารถชั่งตาชั่งได้

3. Luag tsis yeem tsis txhob muab luag pus,

luag tsis kheev tsis txhob mus.

เขาไม่ยอม ไม่ต้องเอาเขาพา,

เขาไม่อนุญาต ไม่ต้องไป.

เขาไม่ยอม อย่างนำพาเขาไป

เขาไม่ให้ อย่างตามเขาไป

4. Muaj tsawg nyuaj tus faib,

muaj ntau nyuaj tus saib.

มีน้อย-ลำบาก-คนแบ่ง,

มีมาก-ลำบาก-คนดูแล

มีน้อย ลำบากใจคนแบ่ง

มีมาก ลำบากใจคนดูแล

5. Mov kuam qab tsis thooj mov nplej,

cov tomqab zoo tsis cuag tus ua ntej.

ข้าว-โผด-อร่อย-ไม่-เหมือน-ข้าว-สาร,

พวก-ที่-หลัง-ดี-ไม่-เท่า-คน-แรก

ข้าวโผดอร่อยไม่เหมือนข้าวสาร

พวกมาที่หลังโอกาสไม่ดีเท่าคนแรก

6. Noj mov qab vim qaubncaug,

mus kev zoo vim pob hauvcaug.

กิน-ข้าว-อร่อย-เพราะ-น้ำ-ลาย,

เดิน-ทาง-ดี-เพราะ-หัว-เช่า

กินข้าวอร่อยเพราะมีน้ำลาย

เดินทางได้ดีเพราะมีหัวเช่า

7. Noj tsis noj kuj tuav diav.

luag tsis luag kuj ntxi hniav.

กิน-ไม่-กิน-ก็-จับ-ช้อน,

หัวเราะ-ไม่หัวเราะ-ก็-เฉย-ฟัน

จะกินหรือไม่กินก็ให้อ้อช้อน

จะขำหรือไม่ขำก็ให้ยิงฟัน

8. Ntujteb ceetsheej nyob nruab siab,

ntuj ceebtsheej nyob ntuj tsheej kiab.

โลก-สวรรค์-อยู่ใน-กลาง-ใจ,

โลก-สวรรค์-อยู่ใน-โลก-เช่น-เบ็กบาน

สวรรค์-อยู่ใน-ใจ

สวรรค์-อยู่ที่-ท่า-กลาง-จิตใจ-อัน-เบ็กบาน

9. Pom qhov zoo ho yuav taum,

pom qhov phem ho yuav nkaum.

เห็น-ที่-ดี-แล้ว-อยาก-จับ,

เห็น-ที่-เลว-แล้ว-อยาก-หด

เห็น-สิ่ง-ดี-แล้ว-อยาก-มี-ส่วน-ร่วม

เห็น-สิ่ง-ไม่ดี-แล้ว-อยาก-หลบ-หน้า

10. Qaib sis ua tsis nyog qaib dib,

zaub mos ua tsis nyog zaub tsib

ไก่-ตอน-ทำ-ไม่-ควร-ไก่-ตั้ง,

ผัก-อ่อน-ทำ-ไม่-ควร-ผัก-ดอง

ไก่ตอนไม่เหมาะสำหรับเป็นไก่ตั้ง

ผักอ่อนไม่เหมาะสำหรับทำผักดอง

11. Roobris tuag vim roobris lub qhov,

zaj tuag vim zaj lub pov.

ปู่-ตาย-เพราะ-ปู่-อันตราย,

มังกร-ตาย-เพราะ-มังกร-ลูก-แก้ววิเศษ

ปู่ตายเพราะปู่

มังกรตายเพราะลูกแก้ววิเศษ

12. Tubnkeeg ntsib kev pluag,

Vaubtsuab ntsib kev mob tuag

เกียด-คร้าน-พบ-ความ-ยากจน,

สกปรก-พบ-ความ-เจ็บ-ตาย

คนเกียดคร้านจะพบกับความยากจน

คนสกปรกจะพบกับความเจ็บป่วยและความตาย

13. Thaum siav tu ces luag tias tuag,

thaum nyiaj tu ces luag tias pluag.

ตอนชีวิต-ขาด-นั้น-เขา-ว่า-ตาย

ตอน-เงิน-ขาด-นั้น-เขา-ว่า-จน

เมื่อ-ไม่มี-ลม-หายใจ-คือ-ตาย

เมื่อ-ไม่มี-เงิน-คือ-ยาก-จน

14. Thaum yuav ua yuav tsum tau xam,

ua tau thiaj tsis plam.

ตอน-จะ-ทำ-จะ-ต้อง-ได้-คิด,

ทำ-ได้-จึง-ไม่-หลุด

ก่อน-ทำ-จะ-ต้อง-คิด

เมื่อ-ทำ-ได้-จึง-จะ-ไม่-ผิดพลาด

15. Txais yam twg yuav txais kom tau ko,

hais lus yuav hais kom to

รับ-อย่าง-ไหน-ต้อง-รับ-ให้-ได้-ด้าม,

พูด-ภาษา-ต้อง-พูด-ให้-ทะลุ

รับ-สิ่ง-ไหน-ต้อง-รับ-ให้-ได้-ทั้ง-ด้าม

การ-พูด-จา-ต้อง-พูด-ให้-ชัดเจน

16. Yuav zoo zoo tus xub muaj,

yuav ntsib ntsib tus xub tuaj

จะดีดีคนแรกมี,

จะพบพบคนแรกมา

คนจะได้ดีคือคนที่มาก่อน

คนจะพบคือคนที่มาก่อน

17. Ib ya taws ua tsis siav laujkaub mov,

ib pluaj ntuag ua tsis tau ib tsos xov,

ib ya taws ua tsis siav laujkaub zaub,

ib pluaj ntuag ua tsis tau ib chaws ntaub.

หนึ่ง-ท่อน-พิน-หุง-ไม้-สุก-หม้อ-ข้าว, หนึ่ง-เส้น-ด้าย-ทำ-ไม่-ได้-หนึ่ง-ใจ-ด้าย,

หนึ่ง-ท่อน-พิน-หุง-ไม้-สุก-หม้อ-แกง, หนึ่ง-เส้น-ด้าย-ทำ-ไม่-ได้-หนึ่ง-ผืน-ผ้า

พินหนึ่งท่อนไม่สามารถหุงข้าวได้หนึ่งหม้อ ไหมหนึ่งเส้นไม่สามารถทำด้ายได้หนึ่งใจ

พินหนึ่งท่อนไม่สามารถต้มแกงได้หนึ่งหม้อ ไหมหนึ่งเส้นไม่สามารถทำผ้าได้หนึ่งผืน

18 Ua neej nyob txhob xav ruam li npua,
koj lub neej tom ntej nyob khuam ntua npoo tsua;
ua neej nyob txhob xav phem li dev,
koj lub neej tom ntej nyob khuam ntuv ru tsev.

เป็น คนอยู่อย่าคิดโง่อย่างหนู,

คุณของชีวิตข้างหน้าอยู่แหวนบนขอบหน้าผา;

เป็น คนอยู่อย่าคิดชั่วอย่างหมา,

คุณของชีวิตข้างหน้าอยู่แหวนบนจั่วบ้าน

เป็น คนอย่าคิดโง่ดังหนู

อนาคตของท่านเหมือนห้อยอยู่บนหน้าผา

เป็น คนอย่าคิดร้ายดังสุนัข

อนาคตของท่านเหมือนห้อยอยู่บนจั่วบ้าน

19 Ua neej nyob yuav ua yam twg yuav tsum xav tswvym,

thaum ua tas thiaj tsis khuxim;

ua neej nyob yuav ua yam twg yuav tsum sablaj,

thaum ua tas siab thiaj kaj.

เป็น คนอยู่ จะทำอย่างไรในจะ ต้องคิดปัญญา, เมื่อทำเสร็จแล้วจึงจะไม่เสียชีวิต;

เป็น คนอยู่ จะทำอย่างไรในจะ ต้องปรึกษา, เมื่อทำเสร็จจิตใจจึงปลอดภัย

ใช้ชีวิตอยู่ จะทำอะไรต้องใช้สติปัญญา ทำเสร็จแล้วจึงจะไม่เสียชีวิต

ใช้ชีวิตอยู่ จะทำอะไรต้องปรึกษานานหรือ ทำเสร็จแล้วจึงจะสบายใจ

20. Ua tawv tawv ces tsis khov, yuav ua muag muag thiaj tsis lov;

ua tawv tawv tsam plam, yuav ua muag muag thiaj tsis dam

ท่า-แข็ง-แข็ง-แล้ว-ไม่-แข็งแรง, ต้อง-ทำ-อ่อน-อ่อน-จึง-ไม่-หัก;

ท่า-แข็ง-แข็ง-เดียว-หลุด, ต้อง-ทำ-อ่อน-อ่อน-จึง-ไม่-หัก

แข็งแรงเกินไปจะไม่มั่นคง ต้องทำเป็นอ่อนไว้จึงจะไม่หัก

แข็งแรงไปจะผิดพลาด ต้องทำเป็นอ่อนไว้จึงจะไม่หัก

21. Cag ntoo qhia taus npub, hlua hneev qhia xibxub;

pubzeb qhia taus ntse, xibxub qhia hneev nthe.

ราก-ไม้-สอน-ชวาน-ชู่, สาย-หน้า-ไม้-สอน-ลูกธนู;

หิน-สอน-ชวาน-คม, ลูกธนู-สอน-หน้า-ไม้-ตะโกน

รากไม้สอนให้ชวานชู่ สายหน้าไม้สอนลูกธนู

หินลับขวานสอนให้ชวานคม ลูกธนูสอนให้หน้าไม้ดัง

22. Dej ntws yog yuav ua kwj, yoov tsaws yog nqaij yuav lwj,

dej teev yog av mlhos, yoov tsaws yog tsw pos.

น้ำ-ไหล-คือ-จะ-เป็น-ร่อง, แผลง-วัน-ลง-คือ-เนื้อ-จะ-เนา;

น้ำ-ขัง-ได้-เพราะ-ดิน-ยุบ, แผลง-วัน-ตอม-เพราะ-มี-กลิ่น-อบ

น้ำไหลเพราะจะเป็นร่อง แผลงวันตอมเพราะเนื้อจะเนา

น้ำขังเพราะดินเป็นหลุม แผลงวันตอมเพราะมีกลิ่นอบ

23. Dev tsem dev tsis tom, luag yuav tua koj luag tsis hom;
dev tsem dev tsis npawv, luag yuav tua koj luag tsis hawv.

หมาเห่าหมาไม่กัด, เขาจะยิงคุณเขาไม่แสดงท่า;

หมาเห่าหมาไม่จับ, เขาจะยิงคุณเขาไม่เอ๋ย

สุนัขเห่าสุนัขจะไม่กัด คนอื่นจะฆ่าคุณเขาจะไม่แสดงออก

สุนัขเห่าสุนัขจะไม่จับ คนอื่นจะฆ่าคุณเขาจะไม่พูด

24. Hlub pojniam txhob tseg kwvtij, hlub muam txhob tseg yawmyj;
hlab kwvtij txhob tseg leej npawg, hlab niam txiv txhob tseb pog yawg.

รักเมียอย่าละพี่น้อง, รักที่สาวน้องสาวอย่าละพี่เขยน้องเขย;

รักพี่น้องอย่าละเพื่อน, รักแม่พ่ออย่าละย่าปู่

รักภรรยา อย่าเว้นพี่เขยน้อง เขยรักที่สาวน้องสาว อย่าเว้นพี่เขยน้องเขย

รักพี่รักน้อง อย่าเว้นเพื่อนพ้อง รักพ่อรักแม่ อย่าเว้นปู่ย่า

25. Kab coob piv rau kas, qhov muag loj piv rau plas;

Kab coob piv rau xua, neeg ruam piv rau npua

แมลงมากเปรียบใส่หนอน, ตาใหญ่เปรียบใส่นกฮูก,

แมลงมากเปรียบใส่แกลบ, คนโง่เปรียบใส่หมู

แมลงมากเปรียบกับหนอน ตาโตเปรียบกับนกฮูก

แมลงมากเปรียบกับแกลบ คนโง่เปรียบกับหมู

26. Kaum tus tsoom, tsis cuag yus qhovmuag pom;

kaum tus hais, tsis cuag yus qhovmuag pom dua ntais.

ສົບ-ຄົນ-ຈ້ອງ, ໃມ່-ເທົ່າ-ເວາ-ຕາ-ເຫັນ;

ສົບ-ຄົນ-ພູດ, ໃມ່-ເທົ່າ-ເວາ-ຕາ-ເຫັນ-ຈົນ-ລັບ

ສົບຄົນຈ້ອງ ໃມ່ເທົ່າຕາເວາເຫັນ

ສົບຄົນພູດ ໃມ່ເທົ່າເວາເຫັນຈົນລັບສາຍຕາ

27. Kev pluag tsis tim txoj hmoo, kev tshaib nqhis tsis tim yog qoobloo,

kev pluag tsis tim txoj siab, kev phem tsis tim luag qhia.

ຄວາມ-ຈົນ-ໄມ່-ເພາະ-ເສັ້ນ-ບຸນ, ຄວາມ-ຫົວ-ໂຫຍ-ໄມ່-ເພາະ-ພິພິດ;

ຄວາມ-ຈົນ-ໄມ່-ເພາະ-ເສັ້ນ-ຈິດ-ໃຈ, ຄວາມ-ຊົ່ວ-ໄມ່-ເພາະ-ເຂາ-ສອນ

ຄວາມຍາກຈົນໄມ່ໄຮ້ເພາະບຸນວາສນາ ຄວາມຫົວໂຫຍໄມ່ໄຮ້ເພາະພິພິດ

ຄວາມຍາກຈົນໄມ່ໄຮ້ເພາະຈິດໃຈ ຄວາມຊົ່ວໄມ່ໄຮ້ເພາະຄົນອື່ນສອນ

28. Koobmeej nrov cuag cav kaus ntxhuav kaus ntxhw,

txog hauv tsev tsis muaj chaw pw;

koobmeej nrov cuag cav povhaum,

txog hauv tsev tsis muaj chaw zauk.

ເຄີຍ-ຮັດ-ດັງ-ເທົ່າ-ລືອ-ງາ-ສິ່ງ-ນ່າ-ຮ້າງ, ດຶງ-ໃນ-ບ້ານ-ໄມ່-ມີ-ທີ່-ນ່ອນ;

ເຄີຍ-ຮັດ-ດັງ-ເທົ່າ-ລືອ-ແກ້ວ-ເວີ-ເສຍ, ດຶງ-ໃນ-ບ້ານ-ໄມ່-ມີ-ທີ່-ນັ່ງ

ຊັກເສີຍເປັນທີ່ເສື່ອລືດດັງລືອງາຮ້າງ

ເຂົ້າດຶງໃນບ້ານໄມ່ມີທີ່ຈະເຫັນອນ

ຊັກເສີຍເປັນທີ່ເສື່ອລືດດັງລືອແກ້ວເວີເສຍ

ເຂົ້າດຶງໃນບ້ານໄມ່ມີທີ່ຈະໃຫ້ນັ່ງ

29. Loj cuag humvag, tom tsis yeej uablag,

tsiv tsaim cuag nab, tom tsis yeej kumsab.

ใหญ่เท่านั้นเงือก, กัดไม้ชนะกา;

ดูร้ายเท่าเงือก, กัดไม้ชนะกาเหว่า

ใหญ่เท่านั้นเงือก สู้กับกาไม่ได้

ดูร้ายเท่าเงือก สู้กับกาเหว่าไม่ได้

30. Lov hniav nyiam qhov phom, muaj hniav nyiam qhov tawv zom,

lov hniav nyiam qhov muag, muaj hniav nyiam qhov tawv cua.

หักเชี้ยวชอบที่อ่อน, มีเชี้ยวชอบที่แข็งเคี้ยว;

หักเชี้ยวชอบที่นุ่ม, มีเชี้ยวชอบที่แข็งขบ

ฟันหักชอบกินของอ่อน มีฟันชอบเคี้ยวของแข็ง

ฟันหักชอบขบของนุ่ม มีฟันชอบกัดกินของแข็ง

31 Luag hais kaum lo, tsis cuag yus pom tso;

luag hais kaum suab, tsis cuag yus tes muab

เขาพูดสืบคำ, ไม่เท่าเราเห็นก่อน;

เขาพูดสืบเสียง, ไม่เท่าเรามีมือเขา

คนอื่นพูดสืบคำ ไม่เท่าเราเห็นกับตา

คนอื่นพูดสืบเสียง ไม่เท่ามือเรากล้า

32. Neeg txomnyem xav kom muaj hmoo, neeg nrov xav kom tau zoo,
muaj hmoo los tseem xav kom muaj zog, tau zoo los tseem xav kom rog.

คนยากจนอยากให้มีบุญ, คนดั่งอยากให้ได้ดี.

มีบุญก็ยิ่งอยากให้มีกำลัง, ได้ดีก็ยิ่งอยากให้อ้วน

คนยากจนอยากจะมีบุญวาสนา คนมีชื่อเสียงอยากจะสบาย

มีบุญวาสนาก็ยิ่งอยากให้มีกำลัง อยู่สุขสบายก็ยิ่งอยากให้อ้วน

33. Nrov cuag tswb, muaj tsis cuag khwbwlbw;

muaj hwjchim cuag tsov, muaj tsis cuag lub pov.

ดั่งเท่ากระดิ่ง, มีไม้เท่าน้ำเต้าวิเศษ;

มีอำนาจเท่าเสือ, มีไม้เท่าลูกแก้ววิเศษ

ชื่อเสียงดั่งเหมือนกระดิ่ง ร่ำรวยไม่เท่าน้ำเต้าวิเศษ

มีอำนาจเหมือนเสือ ร่ำรวยไม่เท่าลูกแก้ววิเศษ

34. Ntoo laus ntoo khoob, neeg laus neeg toob;

ntoo laus ntoo to qhov, neeg laus neeg hnem hnov.

ต้นไม้แก่ต้นไม้กลวง, คนแก่คนสติไม่ดี;

ต้นไม้แก่ต้นไม้เป็นรู, คนแก่คนหลงลืม

ต้นไม้แก่มักจะกลวง คนแก่มักจะสติไม่ดี

ต้นไม้แก่มักจะเป็นรู คนแก่มักจะหลงลืม

35. Pluag tsis khwv tsis muaj chaw tau, muaj tsis siv tsis muaj chaw rau;
pluag tsis khwv tsis muaj chaw los, muaj tsis siv tsis muaj chaw tso.

จนไม่ลำบากไม่มีที่ได้, มีไม่ใช้ไม่มีที่เก็บ;

จนไม่ลำบากไม่มีที่มา, มีไม่ใช้ไม่มีที่ใส่ ..

ยากจน ไม่ยอมลำบากจะไม่มี มั่งมีแล้วไม่ใช้จะไม่มีที่เก็บ

ยากจน ไม่ยอมลำบากจะไม่มีที่มา มั่งมีแล้วไม่ใช้จะไม่มีที่ใส่

36. Qog nees tsam nees tuam, qog uablag tsam tau minyuam ruam,

qog neeg ceg tawv tsam lov tes, qog qav tsam poob dej.

ล้อ-ม้า-เตี้ย-น้ำ-ถีบ, ล้อ-กา-เตี้ย-ได้-ลูก-ไข่;

ล้อ-คน-ชา-ด้วน-เตี้ย-หัก-มือ, ล้อ-กบ-เตี้ย-ตก-น้ำ

ล้อเลียนม้า ระวังม้าจะถีบ ล้อเลียนกา ระวังจะได้ลูกเป็นไข่

ล้อเลียนคนชาด้วน ระวังมือจะหัก ล้อเลียนกบ ระวังจะจมน้ำตาย

37. Suab neeg nrov dua suab xob, lus phem ntsim dua kua txob;

suab neeg nrov dua suab nroo, lus phem nrov dua lus zoo.

เสียง-คน-ดัง-กว่า-เสียง-ฟ้า-ร้อง, คำ-ขู่-ผิด-กว่า-พริก;

เสียง-คน-ดัง-กว่า-เสียง-บัน, คำ-ขู่-ดัง-กว่า-คำ-ดี

เสียงคนดังกว่าเสียงฟ้าร้อง คำพูดไม่ตีผิดยิ่งกว่าพริก

เสียงคนดังกว่าเสียงบัน คำพูดไม่ตีดังกว่าคำพูดดี

38. Tus yeem tsis tas hu, tus tsis yeem cab cajdab tu;
 tus yeem tsis tas hais, tus tsis yeem cab ntsej ntais
คนยอม-ไม่-ต้อง-เรียก, คน-ไม่-ยอม-สูง-คอ-ขาด;
คนยอม-ไม่-ต้อง-พูด, คน-ไม่-ยอม-สูง-หู-อีก
 คนจะยอมไม่จำเป็นต้องเรียก คนไม่ยอมต่อให้สูงจนคอขาดก็ไม่ได้
 คนจะยอมไม่จำเป็นต้องพูด คนไม่ยอมต่อให้ถึงจนหูอีกก็ไม่ได้
39. Thaum ntej sib tawb, mob nqajj ua miv sib khawb;
 thaum ntej sib mos, mob nqajj ua miv sib tog.
ตอนแรก-กัน-หยอก-ล้อ, เจ็บ-เนื้อ-เป็น-แฉว-กัน-ช่วน;
ตอนแรก-กัน-ไล่-จับ, เจ็บ-เนื้อ-เป็น-แฉว-กัน-กัด
 ตอนแรกหยอกล้อกัน เจ็บตัวเข้ากลายเป็นแฉวช่วนกัน
 ตอนแรกปล้ำกันเล่น เจ็บตัวเข้ากลายเป็นแฉวกัดกัน
40. Txuag siav ces siav ntev, txuag zam ces zam tshiab;
 txuag xyoob ces xyoob yiag, txuag ntoo ces ntoo siab.
ถนอม-ชีวิต-แล้ว-ชีวิต-ยาว, ถนอม-ชุด-แล้ว-ชุด-ใหม่;
ถนอม-ไม้-ไผ่-แล้ว-ไม้-ไผ่-เหยียดตรง, ถนอม-ต้นไม้-แล้ว-ต้นไม้-สูง
 ไม่ประมาทแล้วชีวิตจะยืนยาว รักษาความสะอาดแล้วเสื้อผ้าจะใหม่
 อนุรักษ์ไม้ไผ่แล้วไม้ไผ่จะเหยียดตรง อนุรักษ์ต้นไม้แล้วต้นไม้จะสูง

41. Xyeej npluag tsis xyeej noob, xyeej tsawg tsis xyeej coob;

Xyeej tshaib tsis xyeej tsau, xyeej tsawg ts.s xyeej ntau.

ปฏิเสธ-ปฏิเสธ-ไม่ปฏิเสธ-เมล็ด, ปฏิเสธ-น้อย-ไม่ปฏิเสธ-มาก,

ปฏิเสธ-หิว-ไม่ปฏิเสธ-อิ่ม, ปฏิเสธ-น้อย-ไม่ปฏิเสธ-มาก

ปฏิเสธเมล็ดสิบ ไม่ปฏิเสธเมล็ดพันธุ์ ปฏิเสธน้อย ไม่ปฏิเสธมาก

ปฏิเสธความหิว ไม่ปฏิเสธความอิ่ม ปฏิเสธน้อย ไม่ปฏิเสธมาก

42 Txus muaj txus phem, txus pluag txus nkees;

txus muaj txus khwv ntxiv, txus pluag txus siv.

ยิ่ง-มี-ยิ่ง-ชั่ว, ยิ่ง-จน-ยิ่ง-ซี้เกียจ;

ยิ่ง-มี-ยิ่ง-ลำบาก-เพิ่ม, ยิ่ง-จน-ยิ่ง-ใช้

ยิ่งว่ารวยยิ่งมีจิตใจชั่วร้าย ยิ่งยากจนยิ่งเกียจคร้าน

ยิ่งว่ารวยยิ่งทำเพิ่ม ยิ่งยากจนยิ่งใช้มาก

43. Khiav nab ntsib qav,

khiav dab ntsib tog cav.

khiav tog cav zom pas av.

หนึ่ง-พบ-พบ,

หนึ่ง-มี-พบ-ก่อนไม้,

หนึ่ง-ก่อนไม้-ติด-หลุมโคลน

หนึ่ง พบพบ

หนึ่งมี พบก่อนไม้

หนึ่งก่อนไม้ ติดหลุมโคลน

Kev ua noj ua haus

การทำมาหากิน

1. Ua lag luam yuav saib hmoov,

tsham tua nqaij yuav saib zoov

ทำการค้าควรดูโชค,

เที่ยวยิงสัตว์ควรดูป่า

ทำการค้าขายต้องดูที่โชคชะตา

ล่าสัตว์ต้องดูที่สภาพป่า

2. Neeg nquag ua twjywm,

neeg tubnkeeg xaiv haujlwm.

คนขยันทำนึ่งเฉย,

คนขี้เกียจเลือกงาน

คนขยันทำเจียบ ๆ

คนเกียจคร้านชอบเลือกงาน

3. Nceb yuav tuaj tsis tim los nag heev,

neeg yuav muaj tsis tim ua cuav teev.

เห็นจะงอกไม้ต้องตกฝนมาก,

คนจะมีไม้ไม่ต้องทำปลอมตาซัง

เห็นจะงอกไม้จำเป็นต้องให้ฝนตกมาก

คนจะร่ำรวยไม้จำเป็นต้องโกงตาซัง

4 Pw lig li plas,

sawv ntxov li uab lag.

นอน-สาย-อย่าง-นกเค้าแมว,

ตื่น-เช้า-อย่าง-กา

นอนตื่นก็อย่างนกเค้าแมว

ตื่นเช้าอย่างกา

5. Plab noj tsau zog loj,

siab ntsws noj tsau tswvym ntoj.

ห้อง-กิน-อิม-แรง-ใหญ่,

ดับ-ไฟ-กิน-อิม-ปัญญา-ตรง

ห้องอิมทำให้มีพลัง

กำลังใจดีทำให้สติปัญญาทำงาน

6 Plab tshaib zog qaug,

siab ntsws tshaib zog ntaug.

ห้อง-หิว-แรง-ล้ม,

ดับ-ไฟ-หิว-แรง-ลด

ห้องหิวทำให้พลังหมด

ขาดกำลังใจทำให้พลังลด

7. Tubnkeeg qhia npaum twg los tsis nquag.

tus nquag ua npaum twg los tsis tuag

ที่เกียจสอนเท่าไรก็ไม่ชยัน

คนชยันทำเท่าไรก็ไม่ตาย

คนเกียจคว้าน สอนขนาดไหนก็ไม่ชยัน

คนชยัน ทำงานหนักขนาดไหนก็ไม่ตาย

8. Tubnquag ces rau siab ntso.

tubnkeeg ces muaj quav tso.

คนชยันนั้นตั้งใจแน่วแน่

คนที่เกียจนั้นมีชี้อาย

คนชยันจะตั้งใจทำงาน

คนเกียจคว้านชอบอ้างว่าปวดท้องอุจจาระ

9. Tso nyuj kom txog tshav zauo.

tso txhuv kom txog laujkaub.

ปล่อยวัวให้ถึงทุ่งหญ้า,

ปล่อยข้าวสารให้ถึงหม้อ

พาวัวไปเลี้ยงให้ถึงทุ่งหญ้า

ใส่ข้าวสารให้ถึงกันหม้อ

10. Ua neej nyob xav ciaj tsis xav tuag, xav muaj tsis xav pluag;

ua neej nyob xav noj qab tsis xav noj tsuag, xav hnab zoo tsis xav hnab ntuag.

เป็น-คน-อยู่-อยาก-มีชีวิต-ไม่-อยาก-ตาย, อยาก-มี-ไม่-อยาก-จน;

เป็น-คน-อยู่-อยาก-กิน-อร่อย-ไม่-อยาก-กิน-จืด, อยาก-นุ่ง-ดี-ไม่-อยาก-นุ่ง-ขาด

เป็นมนุษย์อยากมีชีวิตอยู่มากกว่าตาย อยากจ่ำรวยมากกว่ายากจน

เป็นมนุษย์อยากกินอร่อยมากกว่ากินจืด อยากนุ่งเสื้อผ้าดีมากกว่านุ่งเสื้อผ้าขาด

11 Kev ua hnab, txhob yuav luag tsav,

kev ua noj, txhob yuav luag coj

การ-ทำ-นุ่ง, ไม่-เอา-เขา-ขี้บ;

การ-ทำ-กิน, ไม่-เอา-เขาน้ำ

การนุ่งห่ม ไม่ต้องรอให้คนอื่นมาเตือน

การทำมาหากิน ไม่ต้องรอให้คนอื่นมาชี้แนะ

12 Khwv li qhev, noj li nom,

khwv li nom, noj li dev.

เหนือ-เหมือน-คน-ใช้, กิน-เหมือน-เจ้านาย;

เหนือ-เหมือน-เจ้านาย, กิน-เหมือน-หมา

ทำงานหนักเหมือนทาส กินอย่างเจ้านาย

ทำงานหนักเหมือนเจ้านาย กินอย่างสุนัข

13. Muaj noj yuav faib qhua, muaj hnav yuav sib faib npua;
 muaj qav yuav sib faib noj, muaj hnav yuav sib faib coj.
มีกินต้องแบ่งแขก, มีนุ่งต้องกันแบ่งนุ่ง;
มีเลี้ยงต้องกันแบ่งกิน, มีนุ่งต้องกันแบ่งใส่
 มีกินต้องแบ่งให้คนอื่นกิน มีนุ่งต้องแบ่งให้คนอื่นนุ่ง
 มีงานเลี้ยงต้องแบ่งให้คนอื่นกิน มีใส่ต้องแบ่งให้คนอื่นใส่
14. Muaj nyiaj, qhia kom tsimtxiaj;
 muaj qoobloo, qhia kom tauzoo.
มีเงิน; สอนให้มีค่า;
มีผลผลิต; สอนให้สบาย
 ำรวยเงินทอง ทำให้มีบารมี
 ำรวยผลผลิต ทำให้กินอยู่สบาย
15. Muaj qoobloo noj thawm niaj, thiaj qhuas tias tub sawm txhiaj;
 muaj qoobloo noj thawm xyoo, thiaj qhuas tias muaj hmoo.
มีพืชผล กินตลอดฤดู, จึงยกย่องว่าเป็นคนสมเงินทอง;
มีพืชผลกินตลอดปี, จึงยกย่องว่ามีโชค
 มีกินตลอดฤดู จึงสมควรยกย่องว่าเป็นคนมีฐานะ
 มีกินตลอดปี จึงสมควรยกย่องว่าเป็นคนมีบุญ

16 Ntshaw kev noj, rau siab lub luag nroj,

ntshaw kev hnav, rau siab lub luag av.

อยากได้การกิน, ตั้งใจที่ปลายหญ้า;

อยากได้การนุ่งน่ม, ตั้งใจที่ปลายดิน

อยากมีกิน ให้ขยันกำจัดวัชพืช

อยากมีนุ่งน่ม ให้ขยันทำจากผืนดิน

17. Nyiajxiag nyob tsiv kev, tsoos tsuj tsoos npuag nyob tsiv cev,

txiv ntoo nyob chaw siab, tsoos tsuj tsoos npuag nyob suav kiab.

เงินทองอยู่ลำบากทาง, ชุดใหม่ชุดพรมอยู่ไกลกาย;

ผลไม้อยู่ที่สูง, ชุดใหม่ชุดพรมอยู่คนจีนตลาด

เงินทองอยู่ในที่ลำบาก เสื้อผ้าชุดใหม่พรมอยู่ห่างไกลตัว

ผลไม้อยู่บนที่สูง เสื้อผ้าชุดใหม่พรมอยู่ในตลาดคนจีน

- 18 Fau noj qhuas tias luag siab zoo,
tsis tau noj thuam luag dhau xyoo;
tau noj qhuas tias luag siab tiaj,
tsis tau noj thuam luag dhau niaj.

ได้กินคุยว่าเขาใจดี.

ไม่ได้กินตำหนิเขาข้ามปี.

ได้กินคุยว่าเขาใจเปี่ยม.

ไม่ได้กินตำหนิเขาข้ามเวลา

ได้กินจากคนอื่น ยกย่องว่าเขาเป็นคนใจดี

ไม่ได้กิน ตำหนิเขาข้ามปี

ได้กินจากคนอื่น ยกย่องว่าเขาเป็นคนใจเปี่ยม

ไม่ได้กิน ตำหนิเขาข้ามเวลา

- 19 lau zoo nyob, tsis txhob ua tsam tau mob,
tau zoo hnav, tsis txhob ua tsam plag ntshav.

ได้ดีอยู่, ไม่ต้องทำเดี่ยวจะได้ป่วย;

ได้ดีนุ่ง, ไม่ต้องทำเดี่ยวพลาด

ได้อยู่อย่างสุขสบาย, ขย่าริไปทำ ประเดี่ยวจะเจ็บตัว

ได้นุ่งห่มดี, ขย่าริไปทำ ประเดี่ยวจะผิดหวัง

20. Tauzoo thaum yau, laus los kev txomnyem raws tau,
tauzoo 'haum hluas, laus los kev txomnyem raws cuag.

สบาย-ตอน-เล็ก, แก่-มา-ความ-ลำบาก-ตาม-ได้;

สบาย-ตอน-หนุ่ม, แก่-มา-ความ-ลำบาก-ตาม-ทัน

สบายตอนเด็ก จะพบความลำบากตอนชรา

สบายตอนหนุ่ม จะพบความลำบากตอนชรา

21. Tobhau muaj ntshauv, los vim yog tobhau muaj kawv;
khaubncaws muaj tuv, los vim yog khaubncaws tsis huv.

หัว-มี-เหา, ก็-เป็น-เพราะ-หัว-มี-รัง-แค;

เสื้อผ้า-มี-หมัด, ก็-เพราะ-เสื้อผ้า-ไม่-สะอาด

ศีรษะมีเหา เป็นเพราะศีรษะมีรังแค

เสื้อผ้ามีหมัด เป็นเพราะเสื้อผ้าไม่สะอาด

22. Tus muaj hmoo, yog tus rau siab lub luag loo,
tus hmoov loj, yog tus rau siab lub luag nroj

คน-มี-บุญ, คือ-คน-ตั้งใจ-ที่-พิชิต;

คน-บุญ-ใหญ่, คือ-คน-ตั้งใจ-ที่-ดับ-หญ้า

คนมีบุญ คือคนที่ขยันปลูกพืชผล

คนบุญมาก คือคนที่ขยันกำจัดวัชพืช

23. Tus tau noj, tsis ntshai nroj,

tus tau hnav, tsis ntshai av.

คนได้กิน, ไม่กลัวหนู;

คนได้นั่ง, ไม่กลัวดิน

คนมีกิน ไม่กลัววัชพืช

คนมีนั่ง ไม่กลัวดิน

24. Tus tubnkeeg tsis ua, tus nquag thiaj paub txhij txhua;

tus tubnkeeg tsis leg, tus nquag thiaj paub tsis tseg.

คนที่เกียดไม่ทำ, คนขยันจึงรู้หมด;

คนที่เกียดไม่รับภาระ, คนขยันจึงรู้ไม่ขาด

เพราะคนเกียดคร้านไม่ยอมทำ คนขยันจึงชำนาญทุกอย่าง

เพราะคนเกียดคร้านไม่ยอมรับภาระ คนขยันจึงมีแต่เรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

25. Thaum luag tsaj tsis nrog luag tsaj,

thaum luag saj txhob mus nrog luag ua dev nuam yaj;

thaum luag tsaws tsis nrog luag tsaws,

thaum laug khaws txhob mus nrog luag ua dev zaum nte taws

ตอนเขาเข่าไม่ร่วมเขาเข่า,

ตอนเขาขมออย่าไปร่วมเขาเป็นหมาจิ้ง;

ตอนเขายกไม่ร่วมเขายก,

ตอนเขาเก็บอย่าไปร่วมเขาเป็นหมานั่งฝังไฟ

เวลาคนอื่นทำ ไม่ยอมช่วยทำ เวลาคนอื่นกิน อย่าทำตัวเป็นสุนัขไปจ้องรอ

เวลาคนอื่นยก ไม่ยอมช่วยยก เวลาคนอื่นเก็บ อย่าทำตัวเป็นสุนัขไปนั่งฝังไฟรอ

26. Txawj noj ces tsau plab, tsis txawj noj ces tau cab;
txawj noj ces noj hlob, tsis txawj noj ces ua cobpob.
เป็น-กิน แล้ว-อิม-ท้อง, ไม่-เป็น-กิน-แล้ว-ได้-ใส่-เดือน,
เป็น-กิน-แล้ว-กิน-โต, ไม่-เป็น-กิน-แล้ว-ทำ-แคะ
รู้จักกินแล้วจะอิมท้อง ไม่รู้จักกินแล้วจะได้ใส่เดือน(พยาธิ)
รู้จักกินแล้วจะเติบโต ไม่รู้จักกินแล้วจะทำให้ร่างกาย

27. Txoj koob txoj hmoo, dai ncuw ntawm ntsis nroj ntsis ntoo;
kev hnav kev noj, dai ncuw ntawm ntsis nroj.
เส้น-วาสนา-เส้น-บุญ, ห้อย-ที่-ปลาย-หญ้า-ปลาย-ไม้;
การ-นุ่ง-การ-กิน, ห้อย-ที่-ปลาย-หญ้า
บุญและวาสนา ห้อยอยู่ที่ปลายต้นหญ้าต้นไม้
การมีนุ่งมีกิน ห้อยอยู่ที่ปลายต้นหญ้า

28. Txhob xav noj loj, tsam tau haus kua roj;
txhob xav noj ntau, tsam tau haus kua rau.
อย่า-คิด-กิน-ใหญ่, เดี่ยว-ได้-ดื่ม-น้ำ-มัน;
อย่า-คิด-กิน-มาก, เดี่ยว-ได้-ดื่ม-น้ำ-เล็บ
อย่าคิดเขาเรื่องกินเป็นเรื่องใหญ่ ประเดี๋ยวจะได้ชดแต่น้ำมัน
อย่าคิดเขาเรื่องกินเป็นเรื่องมาก ประเดี๋ยวจะได้ชดแต่น้ำเล็บ

29 Zom zeb mob tes; tuav cos mob law;
ris dej mob nrob raum; noj mov nkaus diav maum.

บดไม้หิน ปรอดมือ; ต้าครก-ปรอดชา;

แบกน้ำ-ปรอดหลัง; กินข้าว-จับ-ช้อนหลว

ให้บดไม้หิน บอกว่าปรอดมือ ให้ต้าครก บอกว่าปรอดชา

ให้แบกน้ำ บอกว่าปรอดหลัง พอให้กินข้าว คว่าช้อนค้นใหญ่

Kev dabqhuas thiab kev kwv kev tij

พิธีกรรมและเครือญาติ

1. Ntsuj mam tau tus pa ncho,

neej tau tus nqaj hno.

วิญญาณได้อันกลิ่นลอย,

คนได้ขึ้นเนื้ออาหาร

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้กลิ่นควัน

มนุษย์ได้เนื้อเป็นอาหาร

2. Tubqaug neej mas yuav dej yuav cawv,

tubqaug dab mas yuav xyab yuav ntawv.

สว่างเกินคนนั้นใช้น้ำใช้เหล้า,

สว่างเกินผีนั้นใช้รูปใช้กระดาษ

สว่างเกินมนุษย์ต้องขอขมาด้วยน้ำด้วยเหล้า

สว่างเกินสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องขอขมาด้วยรูปด้วยกระดาษ

3. Muaj zoo kwvtij sib hlub,

los tseem tsis cuag muaj menyuam pliaj liabvog ncig ntug cub;

muaj zoo kwvtij nyob puv zos nroos.

los tseem tsis cuag muaj menyuam pliaj liabvog ncig ntug ncoc.

มีดีน้องที่กันรัก,

ก็ยังไม่เท่ามีลูกหน้าผากแดงเรื่อรอบขอบเตาไฟ;

มีดีน้องที่อยู่เต็มหมู่บ้านทั่ว,

ก็ยังไม่เท่ามีลูกหน้าผากแดงเรื่อรอบขอบหมอน

มีญาติพี่น้องที่รักกัน ก็ยังไม่อุ่นใจเท่ามีลูกเต็มรอบกองไฟ

มีญาติพี่น้องเต็มบ้านเต็มเมือง ก็ยังไม่อุ่นใจเท่ามีลูกเต็มรอบหัวหมอน

4. Noob neej noob tsav tuag tu caj, los tseem tshuav txiv nraug laj;

noob neej noob tsav tuag tu ces, los tseem tshuav txiv nraug qhev

เชื้อคนเชื้อญาติตายขาดราก, ก็ยังเหลือชายหนุ่ม;

เชื้อคนเชื้อญาติตายขาดกิ่ง, ก็ยังเหลือชายทาส

ญาติพี่น้องตายหมดโคตร ยังคงเหลือชายหนุ่ม

ญาติพี่น้องตายหมดตระกูล ยังคงเหลือชายทาส

5. Ntau tus ua poov puas xab, ntau tus txivmuam ua puas dab;

ntau tus xuab ua puas hlua, ntau tus txivmuam ua puas qhua.

หลายคนทำเชื้อเสียเชื้อข้าวหมัก(ยีสต์), หลายคนหมอมือทำเสียผี;

หลายคนไขว้ทำเชื้อเอ๊ก, หลายคนหมอมือทำเสียพิธี

หลายคนทำเชื้อทำให้เสียเชื้อข้าวหมัก(ยีสต์) หมอมือหลายคนทำให้เสียพิธีกรรม

หลายคนไขว้เอ๊กทำให้เชื้อเอ๊กเสีย หมอมือหลายคนทำให้พิธีกรรมผิดพลาด

6. Nyiaj txiag muaj puv kub lev, los tsis cuag muaj kwvtij puv tsev;

nyiaj txiag muaj puv kub tshos, los tsis cuag muaj kwvtij puv zos.

เงินทองมีเต็มเสื่อ, ก็ไม่เท่า มีน้องที่เต็มบ้าน;

เงินทองมีเต็มเสื่อผ้า, ก็ไม่เท่า มีน้องที่เต็มหมู่บ้าน

มีเงินทองเต็มผืนเสื่อ ก็ไม่เท่า มีพี่น้องเต็มบ้าน

มีเงินทองเต็มกระเป๋าก็ไม่เท่า มีพี่น้องเต็มเมือง

7. Tsis noj mov yuav tshaib plab, tsis yuav kwv yuav tij ces yuav tu dab;

tsis noj mov ces yuav tuag, tsis yuav kwv yuav tij ces yuav tu dab qhuas.

ไม่กินข้าวจะหิวท้อง, ไม่เอาน้องเขาที่แล้วจะขาดผี;

ไม่กินข้าวแล้วจะตาย, ไม่เอาน้องเขาที่แล้วจะขาดผีญาติ

ไม่กินข้าวแล้วท้องจะหิว ไม่เอาที่เอาน้องแล้วจะขาดศาสนา

ไม่กินข้าวแล้วจะตาย ไม่เอาที่เอาน้องแล้วจะขาดพิธีกรรม

8. Zoo sivatwv tuag nruab deg, zoo txivneeiyawg tuag pojnam ob ceg,

zoo meem tuag nruab tsuag, zoo txivneeiyawg tuag chaw txajmuag.

ดีเข้มขัดตายกลางน้ำ, ดีชายชาติรีตายผู้หญิงสองขา;

ดีป่าช้าตายกลางป่า, ดีชายชาติรีตายที่นำอายุ

เข้มขัดหนึ่งจะเสียหายเพราะถูกน้ำ ชายชาติรีจะเสียหายเพราะหว่างชาติรี

สุสานจะเสียหายเพราะป่า ชายชาติรีจะเสียหายเพราะสิ่งนำอายุ

kev mob nkeeg

การเจ็บป่วย

1. Hais txog kev lomzem ces xav luag,
hais txog kev txomnyem ces xav tuag.
พูดถึง-ความ-สนุกสนาน-แล้ว-อยาก-หัวเราะ,
พูดถึง-ความ-ทุกข์ยาก-แล้ว-อยาก-ตาย
พูดถึงความสนุกสนานแล้วอยากหัวเราะ
พูดถึงความทุกข์ยากแล้วอยากตาย

2. Muaj mob thiaj nrhiav tshuaj,
muaj tuag thiaj nyiav quaj.
มี-เจ็บป่วย-จึง-หาย,
มี-ตาย-จึง-ร้องไห้
มีการเจ็บป่วยจึงต้องหายมารักษา
มีการตายจึงต้องมีการร้องไห้โหยหวน

3. Nplooj tsis zeeg zoo tsis kaj,
ntiajteb tibneeg tsis tuag ntiajteb ntim tsis tag.
ใบไม้-ร่วง-ป่า-ไม้-ไม่-โปร่ง,
โลก-คน-ไม่-ตาย-โลก-ใส่-ไม้-หมด
ใบไม้ร่วง ป่าไม้โปร่ง
คนไม่ตาย โลกบรรจุนไม้หมด

4. Tsis yog luag nom luag yeej tsis xav hawm,

tsis yog luag kwv luag tij luag yeej tsis xav cawm.

ไม่ใช่ของเขาเจ้านายเขาย่อมไม่อยากเคารพ,

ไม่ใช่ของเขาน้องของเขาพี่เขาย่อมไม่อยากช่วยชีวิต

ไม่ใช่เจ้านายของเขา เขาย่อมไม่เคารพนับถือ

ไม่ใช่พี่น้องของเขา เขาย่อมไม่อยากช่วยให้รอด

5. Ua neej nyob siab ncaj dhia dhau nkuaj,

noj qab nyob zoo los dhia tsis dhau hauv tshuaj;

ua neej nyob siab ncaj los dhia tsis dhau cuab,

noj qab nyob zoo los dhia tsis dhau hauv tshuaj ntsuab.

เป็น-คนอยู่-ใจ-ตรง-กระโดด-ข้าม-คุก,

กิน-อรัย-อยู่-ดี-ก็-กระโดด-ไม่-หัน-ยา;

เป็น-คนอยู่-ใจ-ซื่อ-กระโดด-ข้าม-กับดัก,

กิน-อรัย-อยู่-ดี-ก็-กระโดด-ไม่-หัน-หัว-ยา-เขียว

ใช้ชีวิตอยู่ด้วยความซื่อตรง จะรอดพ้นการติดคุกติดตาราง

แม้จะอยู่ดีกินดีเพียงใด ก็หนีไม่รอดการใช้ยา

ใช้ชีวิตอยู่ด้วยความซื่อตรง แล้วจะรอดพ้นกับดัก

แม้จะอยู่ดีกินดีเพียงใด ก็หนีไม่รอดการใช้สมุนไพร

6. Hauv toj hauv pes quas tsuas quas ib ntsis,
av luaj quas yuav quas tas ib txhis,
toj roob hauv pes quas tsuas quas ib nyeej,
av luaj quas yuav quas tas ib simneej.

หัว-คอย-หัว-เขากัน-เพียง-กัน-หนึ่ง-ครู่,

ดิน-กัน-จะ-กัน-หมด-หนึ่ง-ตลอด;

เนิน-เขา-หัว-คอย-กัน-เพียง-กัน-หนึ่ง-เวลา,

ดิน-กัน-จะ-กัน-หมด-หนึ่ง-ชีวิต

ภูเขา-กัน-ก็-เพียง-ชั่ว-ครู่ ถ้า-ดิน-กัน-จะ-กัน-ตลอด-ไป

ภูเขา-กัน-ก็-เพียง-ช่วงเวลา ถ้า-ดิน-กัน-จะ-กัน-ตลอด-ชีวิต

Kev nkauj kev nraug thiab txijnkawm

ความรักและชีวิตคู่

- 1 Kev nkauj nraug, lem kev ntse qaug.

ความสาวหนุ่ม, เบน-ความ-ฉลาด-ลึ้ม
ความรักเป็นอุปสรรคของการศึกษา

2. Kev pleesy, lom kev kawm tsaus ntuj nti

ความรัก, เมื่อ-การ-เรียน-มี-คณ
ความรักทำให้อ่อนแอในการศึกษามีคณ

- 3 Cuaj lub cubtawg sov tsis cuag ib lub hhub,

cuaj leeg ntshais zoo tsis cuag ib leeg tub.
เก้า-เตา-เตาไฟ-อุ่น-ไม่-เท่า-หนึ่ง-ดวง-อาทิตย์,
เก้า-คน-ลูกสาว-ดี-ไม่-เท่า-หนึ่ง-คน-ลูกชาย
เตาไฟเก้าเตาอุ่นไม่เท่าดวงอาทิตย์ดวงเดียว
ลูกสาวเก้าคนดีไม่เท่าลูกชายคนเดียว

- 4 Cuaj lub hhubqub tsis cuag ib lub hli,

cuaj leeg tub tsis cuag ib leeg txi.
เก้า-ดวง-ดาว-ไม่-เท่า-หนึ่ง-ดวง-จันทร์,
เก้า-คน-ลูกชาย-ไม่-เท่า-หนึ่ง-คน-พ่อ.
ดวงดาวเก้าดวง ไม่เท่าดวงจันทร์ดวงเดียว
ลูกชายเก้าคน ไม่เท่าพ่อ(สามี)คนเดียว

5. Hlais nqaij ntshaw zoo riam,

ua neej nyob ntshaw zoo pojniam.

เขื่อนเนื้ออยากได้ดีมีดี,

เป็น-คนอยู่-อยากได้ดีเมีย

เขื่อนเนื้ออยากได้มีดี

ตำรวจชีวิตอยู่อยากได้ภรรยาที่ดี

6. Kwvtij sib ceg vim kev sib pab,

Txij nkawm sib ceg vim nqaij neej qab.

น้องพี่กันทะเลาะ-เพราะ-การ-กัน-ช่วย,

คู่ครอง-กัน-ทะเลาะ-เพราะ-เนื้อ-คน-อ่วย

พี่น้องทะเลาะกันเพราะการช่วยเหลือกัน

สามีภรรยาทะเลาะกันเพราะความหึงหวง

7. Muab nkauj tubnkeeg los ua niam,

zoo li muab kav tsawb ua ko riam

เอาหญิง-เกียจคร้าน-มา-เป็น-แม่,

เหมือนกับ-เอา-ก้าน-กล้วย-ทำ-ด้าม-มีด

เอาหญิงสาวเกียจคร้านมาเป็นภรรยา

เสมือนกับเอาก้านกล้วยมาทำเป็นด้ามมีด

8. Niam tshuab ntuaq txiv qaiiv ntxaiv,
niam mloog txiv qhuab txiv mloog niam khaiv.

แม่ปั้นด้าย-พ่อสานเชือก,
แม่ฟุ้ง-พ่อสอน-พ่อฟุ้ง-แม่สั่ง
แม่ปั้นด้าย พ่อสานเชือก
แม่ฟุ้งพ่อสอน พ่อฟุ้งแม่สั่ง

9. Nkauj nyob ces sov zos,

nkauj ua nyab ces tsov los
สาวอยู่^{นั้น}-อุ้น^{บ้าน},
สาว-เป็น-สะ^{ไก้}-^{นั้น}-เสื่อ^{มา}
เมื่อมีลูกสาวอยู่ บ้านจะมีแต่ความอบอุ่น
เมื่อลูกสาวแต่งงานแล้วเสื่อจะเข้ามา

- 10 Paj tsis tawg txiv tsis txi,

nkauj tsis rog nraug tsis ntxhi.
ดอก-ไม้-แตก-ผล-ไม้-ติด,
สาว-ไม้^{คว้น}-หนุ่ม^{ไม้}-กระ^{ชิบ}
ต้นไม้ยังไม่ปริรดอก จะไม่มีผล
หญิงสาวยังไม่คว้น จะไม่มีหนุ่มมาจีบ

11. Poiniam yog txivneej tus timkhawv kho siab ntsws,

txivneej yog poiniam tus qag teem kev sib nco

ผู้หญิงคือผู้ชาย-คนพยานรักหัวใจ.

ผู้ชายคือผู้หญิง-คนปาก-นัด-ความ-กัน-คิดถึง

สตรีคือสัญลักษณ์แห่งความรักของบุรุษ

บุรุษคือจุดหมายแห่งความคิดถึงของสตรี

12. Qoob tsis zoo tsuas plam nyob ib cim,

tabzag tsis zoo plam tas ib sim.

พืชผัก-ไม่-ดี-เพียง-หลุด-ใน-หนึ่ง-ฤดูกาลผลิต,

เนื้อคู่-ไม่-ดี-หลุด-หมด-หนึ่ง-ชั่วชีวิต

พืชผลไม่ดีจะเสียหายเพียงหนึ่งฤดู

คู่สมรสไม่ดีจะเสียหายไปตลอดชีวิต

13. Sib hlub zoo li npau suav,

sib ntsub dhuav npaum dhuav quav.

กัน-รัก-ดี-เหมือน-ฝัน,

กัน-เกลียด-เบื้อ-เหมือน-เบื้อ-ซี

รักกัน ดีเหมือนฝัน

เกลียดซังกัน เสมือนรังเกียจจุงจาวะ

14. Tau tabzag zoo ces npaum li tau pob nyiaj,
tau tabzag phem ces npaum li tau xyobtxhauj.

ได้คู่ครองดีนั้นเหมือนได้ก้อนเงิน

ได้คู่ครองชั่วนั้นเหมือนได้เสนีย์จ

ได้คู่ครองดี เหมือนได้เงินทอง

ได้คู่ครองไม่ดี เหมือนได้ตัวเสนีย์จ

15. Thaum ua nkauj nraug muaj kev sib hlub,
ua txij nkawm tsis ntev ua nyuj sib tawb kub.

เมื่อ เป็นสาวหนุ่มมีความกันรัก,

เป็นเนื้อคู่ไม่นานเป็นวิวกันหยอกล้อเขา

ตอนเป็นคู่รักมีแต่ความหวานชื่น

เป็นสามีภรรยาไม่นาน กลายเป็นวิวทอลงเขากัน

16. Ib re nplej tshaj peb lub npluag, ib tug nkauj tshaj peb tug hluas;
ib re nplej tshaj peb lub noob, ib tug nkauj tshaj peb tug hmoob.

หนึ่งรวงข้าวเกินสามเม็ดลีบ, หนึ่งคนสาวเกินสามคนหนุ่ม;

หนึ่งรวงข้าวเกินสามเม็ดพันธุ์, หนึ่งคนสาวเกินสามคนมั่ง

ข้าวหนึ่งรวงมีข้าวลีบเกินสามเม็ด หญิงสาวหนึ่งคนมีชายหนุ่ม(มาจีบ)เกินสามคน

ข้าวหนึ่งรวงมีเม็ดเต็มเกินสามเม็ด หญิงสาวหนึ่งคนมีแฟนเกินสามคน

17. Ua neej tsheej ib cuab, vim yog mloog cov laus qhuab;

ua neej tsheej ib yig, vim yog mloog cov laus nplig

เป็นชีวิต-เป็นหนึ่ง-ครอบครัว, เพราะว่าฟัง-คนแก่-สอน;

เป็นชีวิต-เป็นหนึ่ง-หลังคาเรือน, เพราะว่าฟัง-คนแก่-ดักเตือน

ครองชีวิตครอบครัวดี เพราะเชื่อฟังผู้ใหญ่สั่งสอน

ครองชีวิตครัวเรือนดี เพราะเชื่อฟังผู้ใหญ่ดักเตือน

18. Ua niamtsev yuav ua zoo, tsevneeg thiaj nto moo;

ua niamtsev yuav muaj tswvyim, thiaj pab tau tsevneeg dim.

เป็นแม่บ้าน-ต้อง-เป็น-ดี, ครอบครัว-จึง-โด่งดัง-ชื่อเสียง;

เป็นแม่บ้าน-ต้อง-มี-ปัญญา, จึง-ช่วย-ได้-ครอบครัว-รอด

เป็นแม่บ้านที่ดี ครอบครัวจึงมีชื่อเสียง

เป็นแม่บ้านที่มีปัญญา จึงจะช่วยให้ครอบครัวรอดพ้น

19. Ua nyab, thiaj pomqab,

ua sev, thiaj pomkev.

เป็น-สะ-ไก้, จึง-เห็น-ที่,

เป็น-เมีย, จึง-เห็น-ทาง

เป็นสะไก้จึงจะรู้แท้

เป็นภรรยาจึงจะเห็นจริง

20. Ua tsev txhaum xav txog hnub tsev puas, yuav tabzag txhaum xav txog hnub tuag;

ua tsev txhaum xav txog hnub tsev vau, yuav tabzag txhaum xav txog hnub laus

สร้างบ้านมิด-คิดจน-วันบ้านพัง, เขาเนื้อคู่-มิด-คิดจน-วันตาย;

สร้างบ้านมิด-คิดจน-วันบ้านล้ม, เขาเนื้อคู่-มิด-คิดจน-วันแก่

สร้างบ้านมิด คิดจนถึงวันบ้านพัง เลือกรุ่นครองมิด คิดจนถึงวันตาย

สร้างบ้านมิด คิดจนถึงวันบ้านล้ม เลือกรุ่นครองมิด คิดจนถึงวันชรา

21. Deev hluas cia kev deb, yam txhom ntses qhov zeb;

deev hluas cia kev dav, yam txhom ntses qhov av.

มีแฟนไว้ทางไกล-เหมือนจับปลา-ชอกหิน;

มีแฟนไว้ทางกว้าง-เหมือนจับปลา-บ่อโคลน

มีรักอยู่แดนไกล เหมือนจับปลาในชอกหิน

มีรักอยู่แดนกว้าง เหมือนจับปลาในโคลนตม

22. Khaub plees nkauj nraum hais lus mos mos,

tau ua txij ua nkawm ua dev tuav cos;

khaub plees nkauj nraum hais lus nqee laws,

tau ua txij ua nkawm ua qaib sib ncaww.

คู่หนุ่มสาว-พูดคำอ่อน-อ่อน, ได้เป็นเนื้อคู่-เป็นหมา-ดำขาว;

คู่หนุ่มสาว-พูดคำ-ก้อง, ได้เป็นเนื้อคู่-เป็นไก่-กัน-ชน

ยามเป็นคู่รักพูดแต่คำอ่อนหวาน เมื่อแต่งงานกันกลายเป็นสุนัขดำขาว

ยามเป็นคู่รักพูดแต่คำประทับใจ เมื่อแต่งงานกันกลายเป็นไก่ชนกัน

- 23 Luam zoo thawj leeg, tshoobkos zoo thawj nteeg,
 luam zoo thawj ntsug, tshoobkos zoo thawj tug
*การค้าดีแรก-คน, แต่งงานดีแรก-งาน;
 การค้าดีแรก-ส่วน, แต่งงานดีแรก-คน
 การค้าดีสำหรับคนแรก การแต่งงานดีสำหรับครั้งแรก
 การค้าดีสำหรับเที่ยวแรก คู่สมรสดีสำหรับคนแรก เรก*
24. Muaj ntuj thiaj muaj teb, muaj av thiaj muaj zeb;
 muaj teb thiaj xeeb tsuag, muaj niam muaj txi thiaj xeeb nyuag.
*มีท้องฟ้าจึงมีแผ่นดิน, มีดินจึงมีหิน;
 มีไร่จึงมีหนู, มีแม่มีพ่อจึงกำเนิดลูก
 มีท้องฟ้าจึงมีแผ่นดิน มีดินจึงมีหิน
 มีไร่จึงกำเนิดหนู มีพ่อแม่จึงกำเนิดลูก*
- 25 Niamtxiv zoo ces thiaj txawj sib hlub, niamtxiv sib nyiam thiaj muaj tub;
 niamtxiv sib lub thiaj tsheej tau ib yig, niamtxiv sib nyiam thiaj muaj tubki
*ผัวเมียดีนั้นจึงเก่งกันรัก, ผัวเมียกันรักจึงมีชาย;
 ผัวเมียกันรักจึงเป็นได้หนึ่งครอบครัว, ผัวเมียกันรักจึงมีลูกเต้า
 สามีกรรยาคิดจึงรู้จักรักกัน สามีกรรยารักกันจึงมีลูก
 สามีกรรยารักกันจึงเป็นครอบครัว สามีกรรยารักกันจึงมีลูกเต้า*

26. Niam txiv zoo yog sib hlub, niam txiv tsis zoo yog sib ntxub;
 niam txiv zoo yog sib nyiam, niam txiv tsis zoo yog sib tshiam.
แม่พ่อดีคือกัน-สงสาร, แม่พ่อไม่ดีคือกัน-เกลียด;
แม่พ่อดีคือกัน-รัก, แม่พ่อไม่ดีคือกัน-งอน
 สามีภรรยาที่ดีรู้จักสงสารกัน สามีภรรยาไม่ดีมักเกลียดขังกัน
 สามีภรรยาที่ดีรู้จักรักกัน สามีภรรยาไม่ดีชอบเถียงงอนกัน
27. Noj txiv yuav saib noob, yuav tabzag saib caj Hmoob,
 noj nqaj yuav saib txha, yuav tabzag saib neejtsa.
กินผลไม้ต้องดูเมล็ด, เขาเนื้อคู่ดูสายตระกูล;
กินเนื้อต้องดูกระดูก, เขาเนื้อคู่ดูญาติ
 กินผลไม้ให้ดูเมล็ด จะแต่งงานให้ดูตระกูล
 กินเนื้อให้ดูกระดูก จะแต่งงานให้ดูเครือญาติ
28. Nplooj tsis hlaw zoov tsis ntsuab, tsis yuav txijnkawm tsis tsheej ib cuab;
 kav tsis qhuav nplooj tsis nkig, tsis yuav txijnkawm tsis tsheej ib yig.
ใบไม่งอกป่าไม่เขียว, ไม่เอาคู่ไม่เหมือนหนึ่งเครือญาติ;
กิ่งไม้แห้งใบไม้กรอบ, ไม่เอาคู่ไม่เหมือนหนึ่งครัวเรือน
 ต้นไม้ไม่มีใบ ป่าจะไม่เขียว คนไม่แต่งงานจะไม่มีเครือญาติ
 กิ่งไม้ไม่แห้ง ใบไม้จะไม่กรอบ คนไม่แต่งงานจะไม่มีครอบครัว

29. Nqaij qab txha txiv qab plhaub, ua neej txog nta thiaj paub;

txiv qab plhaub nqaij qab txha, yuav paub yog thaum ua neej txog nta.

เนื้ออร่อย-กระดูก-ผล-อร่อย-เปลือก, เป็น-คน-ถึง-ครึ่ง-จึง-รู้;

ผล-อร่อย-เปลือก-เนื้อ-อร่อย-กระดูก, จะ-รู้-ต้อง-ตนเอง-เป็น-คน-ถึง-ครึ่ง

เนื้ออร่อยที่กระดูก ผลไม่อร่อยที่เปลือก เมื่อดำเนินชีวิตถึงวัยกลางคนจึงจะรู้จริง

ผลไม่อร่อยที่เปลือก เนื้ออร่อยที่กระดูก จะรู้จริงต่อเมื่อดำเนินชีวิตถึงวัยกลางคน

30. Nyiaj kub, yog kev sib ntxub,

nqaij hno, yog kev sib nco.

เงิน-ทอง, คือ-การ-กัน-เกลียด;

เนื้อ-อาหาร, คือ-การ-กัน-คิด-ถึง

เงินทองเป็นของที่ทำให้ผิดใจกัน

อาหารการกินเป็นสิ่งที่ทำให้ระลึกถึงกัน

31. Pojniam ruam, cem txiv kobhuam,

pojnam khixeeb, cem txiv lojleeb.

เมื่อย-ใจ, ต่ำ-ผิว-จน;

เมื่อย-เห็น-แก่-ตัว, ต่ำ-ผิว-พเนจร

กรรยาไม่ฉลาด ต่ำหน้าว่าสามียากจน

กรรยาเห็นแก่ตัว ต่ำหน้าว่าสามีชอบเที่ยวเตร่

32. Qee nkawm niam txiv thiaj txawj sib hlub,

qee ntiv tes thiaj tau coj nplhaib kub;

qee nkawm niam txiv thiaj txawj sib thiaj,

qee ntiv tes thiaj tau coj nphaib nyiaj.

บาง-คู่แม่-พ่อ-จึง-เก่ง-กัน-รัก, บาง-นิ้ว-มือ-จึง-ได้-สวม-แหวน-ทอง;

บาง-คู่แม่-พ่อ-จึง-เก่ง-กัน-ยกย่อง, บาง-นิ้ว-มือ-จึง-ได้-สวม-แหวน-เงิน

สามีภรรยาบางคู่เท่านั้นที่รู้จักรักซึ่งกันและกัน

นิ้วมือบางนิ้วเท่านั้นที่ได้สวมแหวนทอง

สามีภรรยาบางคู่เท่านั้นที่รู้จักยกย่องซึ่งกันและกัน

นิ้วมือบางนิ้วเท่านั้นที่ได้สวมแหวนเงิน

33. Tau tabzag nquag, ua neej thiaj xws luag;

tau tabzag zoo, ua neej thiaj nto moo.

ได้-คู่ครอง-ชยัน, ใช้-ชีวิต-จึง-เหมือน-คนอื่น;

ได้-คู่ครอง-ดี, ใช้-ชีวิต-จึง-ขึ้นชื่อ-เสียง

ได้คู่ครองชยัน ชีวิตครอบครัวจึงจะดีอย่างคนอื่น

ได้คู่ครองดี ชีวิตครอบครัวจึงจะเป็นที่เลื่องลือ

34. Txawj qeeg taw lo tshauv, zoo nkauj tau phem vauv;

quav yeeb tes lo roj, zoo nraug tau phem poj.

เป็น-แคน-เท้า-ติด-ซี-แก้ว, สวยงาม-ได้-ชั่ว-เขย;

ขี้-ยา(ฝิ่น)-มือ-ติด-น้ำมัน, รูปหล่อ-ได้-ชั่ว-เมีย

เป็นนักเดินแคน เท้าเป็อนฝุ่น เป็นหญิงสวยได้สามีชั่ว

คนติดยา(ฝิ่น) มือเป็อนน้ำมัน เป็นชายงามได้ภรรยาทราม

Kev ntsoj ntsuag

ความกำพรว้า

1. Ua qoob yeej muaj nroj, ua neej nyob yeej tsis dhau kev ntsoj,
ua qoob yeej muaj pluag, ua neej nyob yeej tsis dhau txoj kev ntsuag.
*ทำพิธีผักข้อมมีหญ้า, เป็นคนข้อมไม่พันความอนาถา;
ทำพิธีผักข้อมมีจน, เป็นคนอยู่ข้อมไม่พันความกำพรว้า*
ปลูกพืชผักข้อมมีวัชพืช ใช้ชีวิตอยู่ข้อมหนีไม่พันความอนาถา
ปลูกผักข้อมพบความทุกข์ยาก ใช้ชีวิตอยู่ข้อมหนีไม่พันความกำพรว้า
2. Tus tub sab, ncauj yeej ncab;
tus tub nkeeg, ncauj yeej nreeg.
*คนขโมย, ปากข้อมคม,
คนขี้เกียจ, ปากข้อมก้อง*
ขโมยข้อมเป็นคนปากแข็ง
คนเกียจคร้านข้อมเป็นคนพูดมาก
3. Tsis muaj qoob luag tias nroj, tsis muaj niam muaj txi luag tias ntsoj;
tsis muaj nyiaj luag tias pluag, tsis muaj niam muaj txi luag tias ntsuag.
*ไม่มีพิธีผักเขาเรียกหญ้า, ไม่มีแม่มีพ่อเขาเรียกอนาถา;
ไม่มีเงินเขาเรียกจน, ไม่มีแม่มีพ่อเขาเรียกกำพรว้า*
ไม่มีพิธีผัก เขาเรียกวัชพืช ไม่มีพ่อแม่ เขาเรียกอนาถา
ไม่มีเงิน เขาเรียกยากจน ไม่มีพ่อแม่ เขาเรียกกำพรว้า

4. Txhob cem luag qhov ploj, tsam luag foom khaum tau kev ntsoj;
 txhob cem luag qhov tuag, tsam luag foom khaum tau kev ntsuag.
 ອຍ່າຕ່ຳຄົນອື່ນ ຄວາມ ຫາຍ, ເດີຍວ ຄົນອື່ນ ສາບແຂ່ງ ໄດ້ ຄວາມ ອນາຄາ;
 ອຍ່າຕ່ຳຄົນອື່ນ ຄວາມ ຫາຍ, ເດີຍວ ຄົນອື່ນ ສາບແຂ່ງ ໄດ້ ຄວາມ ກຳພາ
 ອຍ່າໃສ່ຮ້າຍໃຫ້ຄົນອື່ນ ພົບຄວາມສາບສູງ ຄົນອື່ນ ຈະສາບແຂ່ງ ໃຫ້ພົບຄວາມອນາຄາ
 ອຍ່າໃສ່ຮ້າຍໃຫ້ຄົນອື່ນ ພົບຄວາມຫາຍ ຄົນອື່ນ ຈະສາບແຂ່ງ ໃຫ້ພົບຄວາມກຳພາ

5. Txhob cem neeg loj leeb, txhob thuam neeg quav yeeb;
 txhob cem neeg thov khawv, txhob thuam neeg ceg tawv
 ອຍ່າຕູຕ່ຳຄົນພູເຈນ, ອຍ່າຕ່ຳເນີຄົນຊື້ຍາ;
 ອຍ່າຕູຕ່ຳຄົນຂອຫານ, ອຍ່າຕ່ຳເນີຄົນຊາຟິກາ
 ອຍ່າວ່າໃຫ້ຄົນພູເຈນ ອຍ່າຕ່ຳເນີຄົນຄິດຍາ(ຝີນ)
 ອຍ່າວ່າໃຫ້ຄົນຂອຫານ ອຍ່າຕ່ຳເນີຄົນຟິກາ

Key plaub kev ntug

คคีความ

1. Lus xaiv mloog kom tseeb,
ntsib neeg dag maj ntseeg tsam puas kev kumxeeb
คำเล่าลือฟังให้ชัด,
พบคนโกหกรีบเชื่อเดียวเสียความเข้าใจ
ข่าวลือ จงฟังให้ชัด
รีบเชื่อคนโกหกจะเสียความสามัคคี
2. Lus xovtxom mloog kom tog,
Ntseeg lus dag puas zejzog.
คำพูดคลุมเครือฟังให้จม,
เชื่อคำโกหกเสียหายบ้านเมือง
คำพูดคลุมเครือ จงฟังให้ชัด
เชื่อคำพูดโกหกจะทำให้บ้านเมืองเสียหาย
3. Npaj tswvyim yuav yuav cov laus,
Npaj sibceg yuav cov miyaus.
เตรียมสติปัญญาต้องเอาพวกแก่,
เตรียมดำกันเอาพวกเด็ก
เตรียมการเพื่อใช้สติปัญญา ต้องเตรียมผู้ใหญ่
เตรียมการเพื่อทะเลาะกัน ต้องเตรียมเด็ก

4. Plaubhau ntxhov thiaj yuav zuag los ntsis,
plaub ntug ntxhov thiaj yuav txwj laus los lis.

เส้นผมยุ่งจึงต้องการหวี มาหวี

คติความยุ่งจึงต้องการคนเฒ่ามาสาว

เส้นผมยุ่งจึงต้องใช้หวีมาหวี

คติความยุ่งจึงต้องใช้ผู้ใหญ่มาก

5. Tsam tshab tsam tau,
tsam cai tsam tsis dhau.

กลับรถกลับได้

กลับระเบียบกลับไม่พัน

กลับรถ กลับได้

กลับระเบียบกฎหมาย กลับไม่พัน

6. Txhob khav tias tso quav yuav tsis thawj xub tsuag,
 ua neej nyob ntse npaum twg los kevcai paub tsis txhua;
 txhob khav tias tso quav yuav tsis thawj xub tsag,
 ua neej nyob ntse npaum twg los kevcai paub tsis tag.

อย่าฮวดว่าถ้าหะซี้จะไม่ฟังป่า,

เป็น-คน-อยู่-ฉลาด-เพียง-ใด-ก็-กฎหมาย-รู้-ไม่-ทั่ว;

อย่าฮวดว่าถ้าหะซี้จะไม่ฟังที่ต่ำ,

เป็น-คน-อยู่-ฉลาด-เพียง-ใด-ก็-กฎหมาย-รู้-ไม่-หมด

อย่าฮื่อวดว่าถ้าฮื่อจจจะจะไม่ฟังป่า

มีชีวิตอยู่ จะฉลาดเพียงใดก็รู้กฎหมายไม่ทั่ว

อย่าฮื่อวดว่าถ้าฮื่อจจจะจะไม่ฟังที่ต่ำ

มีชีวิตอยู่ จะฉลาดเพียงใดก็รู้กฎหมายไม่หมด

7. Qiv luag toj yug yaj, qiv luag tais rau ntshai;

qiv luag ncauj hais zaj; qiv luag xaiv hais cai

ยืม-คนอื่น-เงิน-เลี้ยง-แกะ; ยืม-คนอื่น-ถ้วย-ใส่น้ำชาจ้าว;

ยืม-คนอื่น-ปาก-พูด-เรื่อง; ยืม-คนอื่น-สิทธิ-พูด-ความ

อาศัยทุ่งหญ้าของคนอื่นเลี้ยงแกะ อาศัยถ้วยชาของคนอื่นรองน้ำชาจ้าว

อาศัยปากคนอื่นช่วยพูด อาศัยสิทธิคนอื่นช่วยว่าคดีความ

Kev tswjhw m

การปกครอง

1. Qhov twg muaj hwjchim, qhov ntawd liamsim

ที่ไหนมีอิทธิพล, ที่นั่นฉิบหาย

ที่ไหนมีอิทธิพล ที่นั่นมีความหายนะ

2. Tus coj tseg kev plees, pejxeem nyob ntxheeyees.

คนนำละ-ความ-เจ้าชู้, ชาวบ้าน-อยู่-อย่าง-เบิกบาน

ผู้นำไม่เจ้าชู้ ราษฎรอยู่อย่างเบิกบานใจ

3. Cem nom nom nplua,

cem ruam ruam tua.

ดำเจ้านาย-เจ้านาย-ปรับ,

ดำ-คน-ไม้-คน-ไม้-ฆ่า

ดำเจ้านาย(ข้าราชการ) เจ้านายจะปรับ

ดำคนไม้ คนไม้จะฆ่า

4. Coj tsis ncaj puas kev thayyeb,

mloog tsis tog puas kev kumxeeb.

นำ-ไม่-ตรง-เสีย-ความ-สงบสุข,

ฟัง-ไม่-จบ-เสีย-ความ-เข้าใจ

ปกครองไม่ซื่อสัตย์จะเสียความยุติธรรม

ฟังไม่ชัดเจนจะเสียความสามัคคี

5. Nrog cov laus dab tsis hem,
nrog cov nom luag tsis cem
กับกลุ่มคนแก่ผีไม่หลอก,
กับกลุ่มเจ้านายคนอื่นไม่ด่า
ไปกับคนแก่ผีจะไม่หลอก
ไปกับเจ้านาย(ข้าราชการ)คนอื่นจะไม่กล้าต่อว่า

6. Pom tsov yuav tuag,
pom nom yuav pluag.
เห็นเสือจะตาย,
เห็นเจ้านายจะยากจน
เห็นเสือ จะตาย
เห็นเจ้านาย(ข้าราชการ) จะยากจน

7. Tuaj hujtxwv thiaj muaj hwjchim,
plab loj thiaj muaj tswvyim
ออกหนวดจึงมีบารมี,
ท้องใหญ่จึงมีปัญญา
มีหนวดจึงดูเป็นคนมีราศี
มีพุงจึงดูเป็นคนมีความคิด

8. Txjnkawm sib ceg vim kev sib hlub,

nomtsww sib ceg vim kev nyiaj thiab kub

คู่ครองกันต่ำเพราะความรัก,

เจ้านายกันต่ำเพราะการเงินและทอง

สามีกรรยาทะเลาะกันเพราะเรื่องความรัก

ข้าราชการทะเลาะกันเพราะเรื่องเงินและทอง

9. Zoo nraug thiab tau nkauj sua,

siab ntev thiab tau nom ua

รูปหล่อจึงได้สาวจีน

ใจยาวจึงได้เจ้านายเป็น

รูปหล่อจึงจะได้แต่งงานกับสาวจีน

ใจเย็นจึงจะได้เป็นเจ้าคนนายคน

10. Ib koog havzoov muaj ib tug ntoo ntev, ib cuab kwvtij muaj ib tug ntse;

ib koog havzoov muaj ib tug ntoo loj, ib cuab kwvtij muaj ib tug coj.

หนึ่งแปลงป่ามีหนึ่งต้นไม้ยาว, หนึ่งกลุ่มพี่น้องมีหนึ่งคนฉลาด;

หนึ่งกลุ่มป่ามีหนึ่งต้นไม้ใหญ่, หนึ่งกลุ่มพี่น้องมีหนึ่งคนนำ

ป่าหนึ่งแห่งมีต้นไม้ยาวหนึ่งต้น ตระกูลหนึ่งย่อมมีคนฉลาดหนึ่งคน

ป่าหนึ่งแห่งมีต้นไม้ใหญ่หนึ่งต้น ตระกูลหนึ่งย่อมมีผู้นำหนึ่งคน

11. Hla dej yuav hle khau, tsiv teb tsaws chaw yuav hle hau.
 chaws qhov khau yuav hle mom, tsiv teb yuav hle nom
 ข้ามน้ำจะถอดรองเท้า, หนีแผ่นดินยกที่จะถอดหัว;
 ถอดรูหนามจะถอดหมวก, หนีแผ่นดินจะถอดเจ้านาย
 ข้ามน้ำจะต้องถอดรองเท้า อพยพข้ามแดนจะต้องถอดศีรษะ(ความคิด)
 ถอดข้อถอดหนามจะต้องถอดหมวก อพยพข้ามแดนจะต้องถอดยศ
12. Menyua yaus ntshaw qe, niag laus ntshaw pe,
 menyua yaus ntshaw hneev, niag laus ntshaw ua xeev
 เด็กอยากได้ไข่, คนแก่อยากได้การเคารพ;
 เด็กอยากได้หน้าไม้, คนแก่อยากได้เป็นผู้นำ
 เด็ก ๆ ชอบไข่ ผู้ใหญ่ชอบยกย่อง
 เด็ก ๆ ชอบหน้าไม้ ผู้ใหญ่ชอบการเป็นผู้นำ
13. Muab tus dau los ua hau, zoo li muab kav quavkws los ua ko hlau;
 muab nkauj tubnkeeg los ua niam, zoo li muab kav tsawb los ua ko riam
 เขาคนโง่มาเป็นหัว, เหมือนกับ-เขา-ก้านข้าวโพด-มา-ทำ-ด้าม-จอบ;
 เขาหญิง-ซึ่ง-เกี่ยว-มาเป็น-แม่, เหมือน-กับ-เขา-ก้าน-กล้วย-มา-ทำ-ด้าม-มีด
 ได้คนโง่ฉลาดมาเป็นผู้นำ เหมือนเขา-ก้าน-ข้าวโพด-มา-ทำ-ด้าม-จอบ
 ได้หญิง-เกี่ยว-จวน-มาเป็น-แม่บ้าน เหมือนเขา-ก้าน-กล้วย-มา-ทำ-ด้าม-มีด

14. Nomtsww hem, khib khib los tsis zoo cem,
nomtsww dag, khib khib los tsis zoo ua li cas

เจ้านาย-ข่มขู่, แค้น-แค้น-ก็-ไม่-ดี-ว่า;

เจ้านาย-หลอก, แค้น-แค้น-ก็-ไม่-ดี-ทำ-อย่างไร

ถูกเจ้านาย(เข้า)ราชการข่มขู่ แค้นเพียงใดก็ไม่ดีว่าให้

ถูกเจ้านาย(เข้า)ราชการหลอก แค้นเพียงใดก็ไม่รู้จะทำอย่างไร

15. Tus coj ntshaw nyiaj, lub neej xyobtxhiaj,

tus coj ntshaw cai, lub neej luag ntshai

คน-นำ-อยาก-ได้-เงิน, ชีวิต-ชั่ว-ร้าย;

คน-นำ-อยาก-ได้-อำนาจ, ชีวิต-คนอื่น-กลัว

ผู้นำกระหายเงิน ในชีวิตจะพบแต่ความทุกข์

ผู้นำกระหายอำนาจ ในชีวิตจะมีแต่คนกลัว

